

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда тудулган

1961 ч.

МАРТ

8

СРЕДА

№ 57 (4847).

Өртээ 2 көп.

БӨГҮН—ДЕЛЕГЕЙНИҢ ХЕРЭЭЖЕННЕР ХҮНҮ

В. И. Ленин Бүгү-россиянын ажылчын херээженнеринин Москвага болган бирги съездинин төлөөлеринин аразында. Чурукту РСФСР-ниң уран чүүлдеринин алдарлыг ажылдакчызы П. В. Васильев чураан. СЭТА-ның фотохрониказы.

Т. Васильев

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ Делегейниң херээженнер хуну—март 8-ти холбаштыр СЭКП Төп Комитетиниң Кыйгыры

Эргим эштер херээженнер! Совет улустун алдарлыг кыстары, коммунизмниң идеалыг тургузуучулары! Бүгү делегейниң ажылчы херээженнеринин чаңгыс эвниниң болгаш эпитетил каттыштырылганын хуну, Делегейниң херээженнер Хуну—март 8-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитети силерге изиг байыр чедирип, амыр-мендирин айтырып тур.

Совет улустун март 8-тиң Хунун СЭКП-ниң ам болур XXII съезди-биле болдунган политиктиг болгаш бугурулгачи улуг көдүрүлүшүнүн байдалында демдегелер турар-дыр. Партияның съездинде алдар кылдыр, чеди чылдың үшкү чылының—1961 чылдың планын хуусаа бетинде күөсөдир дээш социалистг чарыш бистиң эргил четпес Төзөн чуртувустун бугу булуңдарында калбап непереп турар. Чус-чус болгаш муң-муң үлетпүр бугурулгачи, тудуларның, колхозтарның болгаш совхозтарның коллективтери, миллион-миллион ажыл-ишчилер чарышче кирип турар. Бистиң алдарлыг совет херээженнеривис алызындан бугу улустун ол чарымында төлөптүг кирип турар.

Көдө ажыл-агыйның бугу адырларын улам ыңай күчүлүг иштериниң программасын айтыган СЭКП ТН-ның январь Пленумунун шийтирлерин совет херээженнер бугу чон-биле кады бир эпитетилди изиниле деткил, чүдүдүгүзүп турар. Ажылчы чоннарның чагай чорууну дугайында Коммунистг партиязынык сокусаал чок саргыш салышымын, совет улустун амыдыралын улам-на чараш болгаш өөрүшкүлүг болдурушкучу, совет ижилериниң сокусаал чок эвүп турар хергелдерин бүрүн хандырылгачи эргежик чугула продуктуларын элбешкилгич чокчу хуу—ада чедип алырыңче партиязың чүткүл-соруу Пленумун шийтирлеринде тодаргай илергейтинген.

Улус ажыл-агыйның бугу адырларын улам ыңай көдүреринге, чеди чыл планын хуусаа бетинде күөсөдиринге быжыг үндөзүн-сууруну совет улустун чогадыныч муң-ажылы-биле тургускан. 1960 чылдың планын бистиң үлетпүрүс хуусаа бетинде күөсеткен. Чеди чыл планының баштайгы ийи чылдарында бугурулгачи чепсен-херекселдерин болгаш хергелдерин чүдүлдериң оңалгадан ажыр (чаа өртек-биле) 11 миллиард 300 миллион рубль түңгө бүдүргөн.

Көдө ажыл-агыйның көжүлдөзиде улуг чедикшиңнер чедип алдынган. Агаар-бодуштуң таарымча чок байдалары элден каш районнарга турган-даа болза, 1960 чылда чуртка нийтизи-биле 1959 чылдазынга болаарга хей тарааны бүдүргөн болгаш садып алган. Эртнен чылын тарааны 6,7 миллиард гектар шөлгө хей кылдыр тараан. Колхозтарның болгаш совхозтарның ажыл-ишчилери СЭКП ТН-ның январь Пленумун шийтирлерин амыдыралга боттандырып, чептестерин чайладып, мурнакчыларның чедикшиңнеринге демнешишкан, бистиң Төзөн чуртувуска чөп болгаш мал ажылының хей продуктуларын бээр дээш часын хою амыдыралыңа белеткелди калбартып турарлар. Бистиң чо-нувустун чагай чоруу чайгылыш чок бедей турар. Ажылчыларның болгаш колхозчуларның боттуг ооруларын эвүп турар. Кызырган чедип болгаш ады шактыг ажыл хунунче бугу ажылчыларның болгаш албан-кажычыларның ишчилери эртнен чылын бистиң чуртувуска бүрүн боттанган. Ажылчылардан болгаш албан-кажычылардан үндүрүлгөчү тырттарын сокусаал дугайында хоюлу төөгүдө бир-ле дугар хулуп алдынган болгаш боттангып турар. Чеди чылдың эгизинде бээр хоорайларда болгаш ажылчы суурларда ажылчы чоннар 165 миллион дөрбөччон метр чуртталга шөлү азы 4 миллион 600 муң квартиралары алганар, а көдөз чөлдө колхозчулар болгаш интеллигенция 1 миллион 400 муң амыг чуртталга бажыңнар о-ла чылдарда тутканнар.

Хей чадаларыг ракетаны болгаш планеталар аразының автоматтыг станциязын бүдүргөш, Венера деп планетане чедикшиңниң салып үндүргөн чорук совет эртемниң болгаш техниканың шыларангай чедикшиңнерин бугу делегейниң мурнунга база катал көргүскен. Бистиң Төзөн чуртувустун бо бугу чедикшиңнеринге улуг салышымын совет херээженнер база кириген.

Совет Эвилелинде херээженнер күрүнерин, политиканың, ажыл-агыйның, эртемниң болгаш культураның амыдыралыга идепкейлиг кирип турар. Ойтаргынык социалистг Улуг революцияның тилелгези дээш демиселге херээжен чон шыларангай рольго ойнаан. Чурту индустриализацияларга болгаш көдөз ажыл-агыйны коллективизацияларга көчүгү улуг күш-ажылын совет херээженнер кириген. Ада-чурттуң Улуг дайының үезинде фашизмни чылча шалкып тилелгени олар бугу улус-биле кады фронтга болгаш тылга турушту-биле болгаш мадырлыгы-биле хандырып, дайының аар уржуктарын уозтууларыга идепкейлиг киришкенер. Кашан бистиң чуртувус коммунизме оруктал депшигелег бугу кижи төрөгетениң аангарында чоруп турар амыг үеде совет херээженнер социалистг Төзөн чуртувун күчүзүн улам ыңай быжыглаар херекте боттарының бугу күштерин база билгин берип, коммунизмниң материал-техниктиг базазын тургузары дээш шийтирлиг демиселгип турарлар.

Чаа херээженнери—коммунизм дээш хостуг болгаш медресиди демиселчилерин, боттарының Төзөн чуртувун болгаш салым-чолунун эвүлүг эслерин партиязын болгаш чонуну кижиңизиниң чоргаарланышы-быле демдегелер тур бис. Чаа нийтелгелди кижиңизниң кайгамчык чагай мөзү-шынарын көргүзүп турар коммунистг күш-ажыл дээш кайгамчыктыг шимчээшкениң кириңкилериниң хурзэлчинде төлөптүг черни совет херээженнер база ээлеп турар. Күш-ажылы чедикшиңнери-биле, коммунизмниң идеалыңа кызыгар чок бердинген чоруу-биле бистиң чуртувусу алдарыңдып турар мурнакчы херээжен ажылчылар болгаш колхозчулар бугу улустун хундүткелди чедип алган. Оларның аразында—Вышневолоцкийн пс-таавы аргычызы Валентина Геранова, Ивановонун пс-таавычы Юлия Вечерова, Украин ССР-ниң Тернопольск областында Сталин аттыг колхозтун эвено удурткучу Евгения Долинок, Омикинниң хахан ажаачызы Татьяна Перешивко, Литва ССР-де хахан ажаачызы Она Багдоняйтэ болгаш оон-даа өске хей-хей мурнакчылар бар.

Хааның Россияның кыдыг-кызыгар национал девисээрлери чоразан черлерин херээженнеринин амыдыралында үндөзүн чаартылгалар Совет эрге-чагырганың чылдарында болгулаан. Хааның эрге-чагыргага, помещиктерге, буржуазияга болгаш феодал-байларның өзүзүңга басындырып, эрге-шөлөз чок кудлары чоразан херээжен чон—Ортаан Азияның, Казакстаның болгаш өске-даа совет республикалары херээженнери чаа нийтелгелди дең эргелгип болгаш мадырлыг тургузуучулары болганар. Совет Чөвн чүнтүг херээженнери чонуну чагай чоруунга боттарының күш-ажылы-биле хундүткелди болгаш алдарың чаалап алганар. Хөвөң ажаал амыр талазы-биле чартыкчы чоруктуң кайгамчык эки үлөгөр-чиңгиз узбек колхозчу-механизатор Турсуной Ахунова көргүскен. Оң үлөгөр-чиңгиз ам муң-муң кижилик эдерген. Оларның аразында хөвөң ажаал амыр машинаның Азербайджанда колхозчу-башкычы Кысар Мехтиева бар. Арменияда саанчы Ашхен Аветисян хей сүт саар талазы-биле хундүткелди болгаш манталды чаалап алган. Бугурулгачи чартыкчылары—херээженнериниң дурмулгачи коммунистг тургузуушкунга херээженнериниң идепкейлиңиң канчаар эвүп турарын тодаргай херечилеп турар.

Чырыдышында болгаш кадык камгалалында, эртемде болгаш техникта, литературда болгаш уран чүдө—чөре болганда бистиң херээженнеривис үр-үткелдиг, улуг көдүрүлүшкүн-биле амыдал турар. Төзөн чуртувун мурнунга совет херээженнериниң шыларангай ачы-хавыяларын Коммунистг партия биле Совет казак бедик үнелет турар. Чеден ады херээженнерге Совет Эвилелиниң Мадырчы атты, 2.874 херээженнерге Социалистг Күш-ажылың Мадырчы атты тывыскан, оларның аразында 24 херээженнер «Кадыр болгаш Маска» ийгиң алдын медаль-биле шаңнаткан. Совет херээженнерге 1.143.898 орденнери

болгаш медальдарны тывыскан. Чурттуң политиктиг болгаш хей-ниити амыдыралыңа, күрүнериң эргелеп башкарыңа бугу улус-биле кады совет херээженнер идепкейлиг кирип турар. Улустун соңгуттурганнарың аразында—СЭР-ниң Дээди Советиниң депутаттары 366 херээженнер бар. 2500 амыг херээженнер эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринде соңгуттурган. Партия, профэвилел, аныяктар, херээженнер, кооператив болгаш хей-ниитиниң өске-даа организацияларының ажылынд миллион-миллион херээженнер кирип турар.

Херээженнерниң күш-ажылының болгаш амыдырал-чуртталганын байдалдарын экижидеринге Коммунистг партия биле Совет казак хей чүүлдерин кылган. Социал-культура хергелдеринге, чырыдышыңа, кадык камгалалыңа, социал хандырылгага, хей уругларны болгаш бот иелерге пособиелер төлөөринге дөзөвилелдер чыл келген тудум эвүп турар. Божулга бажыңнарының болгаш яслилерин, уруглар садтарының, уруглар хүнээр бөлүктерин болгаш пионер лагерлериниң четизи көдүлөп турар. Чүгүле 1961 чылда безин бюджет аша-хөргөңгилериниң күсели-биле уруглар садтарын болгаш уруглар яслилерин ажаап тургузары 1 миллион амыг, азы эрткен чылдазындан 16,4 хуу хей рубльга берип турар. Бо чылын уруглар садтарыңа болгаш яслилеринге 4.740 муң уруглар турар. Школа-интернаттарнык четизи дыка калбарар. 1961 чылдың төңчүзүңе чедир оларга 1 миллион, азы 1960 чылдыңга бо-дээр, 67 хуу хей уругларны өредир болгаш кижиңиздер.

Бистиң чуртувуста не херээженнер мантал-хундүткелде турар. Уругларын кижиңиздер талазы-биле херээженнерниң могаг чок күш-ажылын Совет күрүне бедик үнелет турар. 65 муң амыг херээженнерге «Мадыр-и» атты тывыскан, «Иениң алдары» орденнер-биле болгаш «Иениң медаль» медальдар-биле 7 миллион чыгам шаңналдарны боттандырган. Совет херээженнерниң политиктиг болгаш культурулук кайгамчык улуг өзүлдөзүнү үлөгөр-чиңгиз өредир болуп турар, тургузуңчу тайбын күш-ажылга оларның чедикшиңнери бугу социалистг чурттарны мадырлыг ажыл-ишчи херээженнериниң чаа амыдыралды тургузар чоруун соруң кирип, оларга дузалап турар.

Оран делегейде эң-не чагай болгаш чөптүг ниитилел—чүгүле социалистг ниитилел херээженнери бүрүн хостарын боттандырып, оларга хосталганы болгаш дең эргени хандырып берип, дарлаадан, амыл чөнта-лышыкыңыңдан болгаш элгел-түрөгөлдөн адырып ал, арга-мергелчилердин өстүрөдө болгаш чектелдериде, хей-ниити болгаш политиктиг амыдыралга идепкейлиг кириңде кызыгар чок аргалары оларның мурнунга амыдып берип болур деп чүвени Совет Эвилелиниң болгаш социализмниң бугу чурттарының дурмулгачи тодаргай көргүзүп турар.

Капиталистг болгаш колония чурттарың социал болгаш национал дарлаадан хосталыр дээш демиселгип турар ажылчы херээженнеринге ол улуг үлөгөр-чиңгиз чаа күштерин берип турар. Колонизадыг кудандыга, мелчүдүшкүңгө болгаш дарладышыңга уаар, боттарының амыдыралчы эргелери дээш, хосталгасы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, демократия дээш, социализм болгаш тайбын дээш херээженнерниң эрес-мадырлыг демисели эвүп болгаш калбарып турар.

Дайың болгаш чөпселенишкиниң эгизде бүдүреринге уаар, тайбын дээш бугу чурттарың херээженнери оңа күш-биле демиселгип турар. Совет Эвилелиниң, социалистг лагериниң бугу чурттарының, бугу делегейниң коммунистг болгаш ажылчын шимчээшкениң күрүнери олар болза тайбыны быжыглаары дээш туруштуг болгаш чайгылыш чок шынычы демиселчилерин көрүп, чөпселенишкини бугу-ниити болгаш бүрүн дугадыр дугайында, колониализмниң чүдөк-бужар системанын узуу-наар дугайында ССР-ниң саналдарын изини-биле чүдүлгүзүп турар.

Коммунистг болгаш ажылчын партиаларың төлөөлчилериниң Чөвүл хуралының Меделгелдинде, делегейниң улустарың оларның Ныйгырындан Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа чурттарың херээженнери империалистг аггессорларның дайыны өөсүдөр дээр ордандышыкыңнарын сый шавазыңга чаа күштерин ал, база дайыны болдурубайн барып болур болгаш бугу делегейге быжыг тайбыңы хандырып болур дээринге бугурулди тып ал турар.

Бистиң улуг Төзөн чуртувустун эргим херээженнери, демиселге болгаш күш-ажылга бистиң эштеривис! Совет херээженнер коммунизм тургузуучуларың бирги оурулгачи моон соңгаар-даа баар, бистиң ленинчи партиязының XXII съездинде чеди чылдың оналгаларын хуусаа бетинде күөсөдир дээш, чурт-на продуктуларың элбешкилдерин тургузар болгаш совет кижилерин хергелдерин бүрүн хандырып дээш демиселге чаа-чаа чедикшиңнери-биле демдегээр дээринге Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитети быжыг бугурулди.

Херээжен эртемдерин, инженерлер, техниктер, көдөз ажыл-агыйның туснай эртемчилери эртемниң практика-биле харылазын улам идепкейлиг быжыглап, эртемниң чедикшиңнерин болгаш бугурулгачи мурнакчыларын дурмулгачи улус ажыл-агыйыңа улам дүргөн непердир, үлетпүрдө болгаш көдөз ажыл-агыйда мурнакчы дурмулга бугу ажылчыларның болгаш көдөзүн ажыл-ишчилериниң эдилел байлаа болуун дээш бугу чүвени кылырлар дээринге СЭКП Төп Комитети бугурулди.

Чырыдышыңың болгаш кадык камгалалың, уран чүдүлүг болгаш литератураның амыдалчылары херээженнер ажылчы чоннарның коммунистг медресин бедиринге, оларның кадыкшылы быжыглаары, эвүп олар салгалчылары күш-ажылы болгаш ниитиниң өчүзүн коммунизме эвү-биле көр чорукча, совет патриотизмниң болгаш интернационализмниң, социалистг ниити чуртталганың дурмунерин сагырының өзүзүңга кижиңиздеринге боттарының билгилерин, талантыңын улам билдилгип болгаш чүткүлүг хергелээр дээринге СЭКП Төп Комитети бугурулди.

Тайбыңы быжыглаары дээш моон соңгаар-даа могаг-шылаг чок демиселдеринге, тайбыңы болгаш улустарың найырларың улуг идеалдарын боттандырышың нүүрүңде чер бөмбүрзүннү тайбыңга ынакшылыг бугу күштериниң чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышыңың быжыгаларыңче Совет Эвилелиниң бугу херээженнерин СЭКП Төп Комитети кыйгырып тур.

Тайбың болгаш найырал дээш, бистиң уругларыңың чырытылыг келер үези болгаш аас-кемиз дээш, чагай угааның болгаш чөптүг чоруктуң тилелгези дээш демиселге бугу кижилерниң чуреттерин иениң ынакшылыңың ыдынтыг оду соруң кириңиз!

Херээжен ажыл-ишчилер совет демократияның улуг чаалап алышыңнардын долузу-биле амыдалды дээш бугу хемчеглерин алырыңче, не херээженнерин дугайында доктаамал сагыш салырыңче, күш-ажылыңа ынак, эртем-билгилгип, бедик медресиди, Төзөн чуртуңга болгаш коммунизмни херээжен бердинген эвүп олар салгалчылары кижиңиздерде өг-бүлөң болгаш школаке хей кичээңгэй салырыңче партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларын болгаш ажыл-агый органырын СЭКП Төп Комитети кыйгырып тур.

Делегейниң херээженнер Хуну—март 8-зи делгерезин! Бугу делегейниң ажылчы херээженнери делгерезин! Могаг-шылаг чок ажыл-ишчилер, коммунистг ниитилелдин идепкейлиг тургузуучулары, тайбың дээш чалбыштыг демиселчилер—совет херээженнерге алдар болгаш хүндү!

Кижиг төрөгетеге коммунизме орукту чедикшиңниң айтып берип турар бистиң Совет Төзөн чуртувус делгерезин! Совет улустун бугу делегейге төөгүлүг тилелгелериниң соруң кириңизи болгаш организачызы—Коммунистг партия делгерезин!

Барыын болгаш Чөвөн Сибирьниң көдөз ажыл-агый мурнакчыларының Чөвүлел хуралы ажыттыңан

НОВОСИБИРСК, март 7. (СЭТА). Барыын болгаш Чөвөн Сибирьниң көдөз ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралы бугу маңаа ажыттыңан. СЭКП ТН-ниң Бирги секретары, ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы аш Н. С. Хрущев чөвүлел хуралды ажылында кирип турар. СЭКП ТН-ның РСФСР талазы-биле Бюроуниң Даргазының ордандыгы Г. И. Воронцов болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Д. С. Полянский база чөвүлел хуралда келгенер.

Россия Федерациязын бо азымын колхозтарыңа болгаш совхозтарыңа көдөз ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көдүрүлди талазы-биле хемчеглер дугайында айтырыгын чугаламып өөрүт-биле Сибирьниң азы-бүрү районыңдан 2 муң кижи Новосибирскке чыгыган.

СЭКП ТН-ның РСФСР талазы-биле Бюроуниң болгаш Россия Федерациязын Министрлер Чөвүлелиниң даасканын бугуар Д. С. Полянский чөвүлел хуралды ажыткан.

СЭКП-ниң Новосибирск обкомунун секретары Ф. С. Гюряев, партиязы Алтай крайкомунун секретары К. Г. Пысин, партиязы Бурят обкомунун секретары В. Р. Филиппов, өске-даа областарың болгаш крайларны партиязы организацияларының удурткучулары эргени хуралга чүве чугалааннар.

Улуг көдүрүлүшкүн-биле

Көдөз ажыл-агый техникунда № 5 соңгулда үчтөгүңгө эртенги-ниң 6 шак четкиңде-ле дык хей соңгуткучулар чыгып келген. Учас-ток комсомолының даргазы соңгуткучуларын бадылашыкчы чалаан соонда, бо чылын эң баштай бадылал турар анык соңгуткучулар: Кызылдын № 2 ортукм школазының өөреникчи Оюң Коммуна, мехелизация уюлгачысы суртулуу Ондар Чимит олар болгаш пассажирлер АТК-аның слесари А. Чернышев бир дугаарыда бадылааннар.

Мен эң баштай бадылап турарым бо. Биске чагай амыдыралды тургузуп берген Коммунистг партияга, Совет казакка өөрүп четтиргениңиң илередиң, бодумуң бадылаашкымың берип тур мен—ден Ондар Чимит чугалаан.

Соңгуткучулар коммунистг болгаш баштай партия кижигү эвостерин бугулаас чаңгыс болтуңу канда-дартар дээш боттарың бадылаашкымың улуг көдүрүлүшкүн-биле берип турганар. № 5 участка бадылар дээш келгенерин аразында Сибирь бөлүгүн көдөз ажыл-агый ажылдакчыларының Новосибирскке болур чөвүлел хуралыга кирип дээш бар чоруулар, областың көдөз ажыл-агыйның мурнакчылары, оларның аразында Социалистг Күш-ажылың Мадырчы О. Лопсачап.

Хундүлүкүң 12 шакка чедир соңгуткучуларын кол нуруу бадылап каапкан турган.

Төрүтүр 350 баш ангор эшкү кадарып турар Монгуш Чүлүм чаш мал болгаш чөкө азыр талазы-биле эртен чылдарда багай эвес ажылдаан. Бо чылын калары төрүтүр 100 эшкүдөн 130 анай аларын хүлөөтөн. Оң кадалында январь эгизинде февраль 26-га чедир анайлаан 125 эшкүң 152 анай-балды менди дорутуп турар. Ондар Балды-Ламаның кодамында төрүтүр 342 хой бар, оон ам 203 хөвүнү төрөөн 203 хураганы менди. Ол

Ч. Д. ДОНДАНОВА, Аас-кежик

Салгың-сырын оожум каакан Часкы хүндүс койну бодап, Шүлүк бижип, өөрүп өр мен. Чүдүлү-чүрөөм хайныгып тур:—Өөрүшкүлүг байыр-биле, бичүктерим херээженнер! Ленинниң сөзүн дыкпап, Илгелдиг орукта итеп. Байлар-биле демиселгип. Аас-кежик чаалап алган. Бажы бурул, хейлу көргөн Авадарың бирөөн мен. Ойтаргынык кылыг туту Оран-чуртуу соруң кирип, Милде чөдүлүг орамыңа Бүтүн бисти кирип келген. Чурттуң чоңу каа келтиг. Чурттуң чоңу тодуг-догаа. Бажы чолуг чуртуалың дээш Херээженнер чүңү кылбаан! Хоулуларга тараа тарып, Хоорайларга нестер аргыш. Салгышта, аслилерде. Чаштарын-даа өстүргенер. Ондаргайнык чажытарың Мал база ажытчылар. Ажыл-иштиң үлөөңгө Алдар-алын белгиле турар. Ава шыкаш мыдыг эргим. Хайырапыл кижиде чок. Умык кыстар, херээженнер! Ада чагай—ужуру О. Бегзи, А. Дарман.

Хойжуга дузалаан

Улуг-Хем районун «УТКА 25 чылы» совхозунуң АК-Туруг салбырында Шактар-оол Шаалының кажаанын хооруп бээр-биле М. Чам-бал-оол, В. Ортун-оол, Ш. Кара-оол, Н. Дарман олар ынаар барып чоран. Улуг хой кажаанында 198 дөрбөччон метр көрөңни күзүдүр кирип келген, оон 60 кубометр хире көрөңни 200 метр черге өөрүп чедирген. Хойжу аларга өөрүп четтиргениң илереткен.

ФЕРМАДА ТУДУГЛАР

Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» көдөз ажыл-агый артелиниң коммунистг Даячар-оола удурттурган тулуг эвенозу СЭКП-ниң XXII съездинде күш-ажылы белектер-биле ужуражыр дээш күженишиңниң ажылдап, Оттук-Дашта сүт-бараан фермазынга 4 чуртталга бажынын, чунар бажынын тудуп, ында клубту алдым кылырын хүлөөтөн. Ам үеде чунар бажынын тудуңга болгаш клубту алдым кылыгы хергелеттинер тулуг материалды бар, эвено тудуңга эгелөөн. 4 чуртталга бажынын тудуңга хергел-лөрү чүдүктары тайгалга чөвүп беттеп каан, ону машина-биле өөрүтүп турар.

Область Совединиң депутаттарыңга

Ажылчы чоннар депутаттарың область Совединиң 1961 чылдың март 5-те соңгуттурган депутаттарыңа область Совединиң күтүскөч комитетиниң дыңадыры бола. Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарың область Совединиң бирги организастыг сессиязын 1961 чылдың март 14-те хундүлүкүң 11 шакта чыдылар.

Советтин хуралы областың көжүмү-иши теэтрыңга болуп артер. Сессияга келген депутаттарың болгаш чалаттырганыңың обжүкүсөм-суну организаст-инструктор кылдыңгө (ийги кыт, өрөөл № 5) 1961 чылдың март 13-те бүрүтээр. Обжүкүсөм.

Чая министрество РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиуму 1961 чылдың март 6-дагы Чарлы-биле РСФСР-ниң Хлеб продуктулар Министрествоуң орукча РСФСР-ниң Белекелдер министрествоун тургускан. РСФСР-ниң Белекелдер министрети эш Т. А. Юркиниң төмүлөөн.

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитеди.

КОММУНИЗМНИН ИДЕПКЕЙЛИГ ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ — СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ АЛДАР!

Даараныкчылар сөзүн ээлээр

Алдарлыг малчын, буянныг ие

Малчын херээженнер

Бистин комбинаттын даараныкчылары чеди чылдын ийги чылды алган социалистик хүлээгелерин багтай эвес боттандарын, нити продукция бүдүрү талазы-биле чыл планын 103,1 хуу, бараанын продукцияны — 108,8 хуу күүсеткен. Күш-ажылдын бүдүрүктүгү 106,3 хуу бедиткен, продукциянын бүтүгүзүн чингедирини планын күүсеткен, планды ажыр 249 мун рубльдин орулганы кирип алган.

Коллективте тус-тус бригадаларын, ажилчыларын ортузунга социалистик чарыкты калбартырыче партия, профсоюз болгон комсомол организациалары боттарынын ычкөөгүнү үргүлү салып турар. Бригада бүтүгүн ажалынын түнелин хун бүрү үндүрүп, көргүзүп камбырамынга азып, ажил нормалын сүбүтсөөнөри профсоюзунун месткомунга, бригадаларын нити куралыга айтырып келген практикалык даараныкчыларын күш-ажылчы иделкени боттеринге чугуа учур-дузалыг берген.

Устунде бүгү төмөткөргүн түнелинде бүдүрүктөгү мурнакчыларын хүрээлени сөөлүгү үеде дыка өскөн. Чижээ, коммунист эш Хавратованын Коммунист күш-ажыл бригадасы болгон эөлөгч мастери эш Гурованын № 6 бригадасы чыл-

дын бүдүрүктө планнарын кайындаа 105 хуу күүсеткелден. Даараныкчылар эштер Е. Сенокосова, Л. Столяренко, П. Ладанова, О. Сендажы, Н. Вахрушева болгон өскөлдөр-дөө чылдын оналгаларын 130 хуу чедир ажыр күүсеткелдеш, коллективтин хүлээгелерин шийтирлээринге тодаргай рольду ойнооннар.

Комбинаттын дирекциясы даараныкчы кылдыгынын шынарын эки-жидер дөөш үргүлү демисекип келген. Ол орулга-биле эртен чылдын Ленинградтын болгон Новосибирский даараныкча фабрикаларынче организастаан аян-чоруктарымыс ажалык түнелин берген. Ол бүдүрүктөгү үзөгөр-чижээ-биле бүдүрүктөгү хөй күш херэгелдирер азын хөй чорудулгалары механизастаатынган, күш-ажылды организастаарынын чыа-чээ мурнакчы ардаларын ажаллап турар аларган бис.

Бистин кылдыгырымыска, илангыт херээжен кижилерини плагылеринге салып алыкчыларын негеддеш сөөлүгү үеде улагаткан. Илангыт кылдыгыларын чүтлө шынарын эвес, харын аян-хевирин ажилдирериче кичкөөгүнү күштелдирери база негеттинип турар. Ону барымдалаш Новосибирский модельер бажынында 30 чээ аян-хевирлерин салып

алган бис. Оларнын хөй кезин ажаллаа кириген.

Эртен чылдын IV кварталында үлөтүр бүдүрүктөгүлерини "социалистик чарыктын бирги черин бистин коллектив ээлеш, СЭКП обкомунун, облускомунун болгон облускомунун шийтирер Кызыл туугун чаалап ап, 1,5 мун рубльдин шыналын база алган.

Амгы үеде бистин даараныкчыларымыс боттарынын чедишиктерини демделешшаш, күш-ажылчы уламна бектик көдүрүлүштү-биле ажаллап турар. Чыл эгезинден бээр коллектив бүдүрүктө планын багтай эвес күүседип келген. Эш Хавратованын коммунист күш-ажыл бригадасы январь айның планын 107 хуу, а февральдын — 112 хуу күүседирин чедип алган. Боттарынын алган хүлээгелерин комбинаттын өскө-дөө бригадалары чедишиктерин күүседип турар.

Бистин төрөш коммунист партиястын XXII съездинде алар кылдыр чеди чылдын үшкү чылдын программанын хуусаа бетинде күүседир дөөн сөзүн даараныкчылар алдарымы-биле ээлеп шыдаарлар.

Е. МОРОЗОВА,
Кызылдын даараныкча комбинатынын директору.

Сат Сагбалдайның ат-сураан диннаван кижжи областа барык-ла ховар 1960 чылда оон кайгамчыктык чедишиктерини хамыкты дайгаткан. Чөөн-Хемчик районун нити хөй малынын 34 хуузу кызылар, төртүгүн хураганарынын хөй нуруузу чамдык хөйжүлөр хорамчага таварыштырып турда, Сагбалдай 100 баш хөйга онааштыр 164 хураганарын камгалап алган.

Эш Н. С. Хрущевту чугаалааны ышкаш, илангыт орук айтыкчыларынын бирээни ол дээрин ам кым-дөө маргышас. Илангыт-дөө С. Сагбалдайның дугайын чугаалап тургаш, ол өг-бүленин херээжен ээси алдарлыг малчын Сат Сержинмаа адаанын баар болза частырыг болур ийик.

— Уругларымнын иези эвес болза мындыг бектик көргүзүлөр каймыч чедип алдырар, мал ажалында салымны, элт-сөөгүндөн кезжээ кижжи-ле болгай, мында хөй мады беш салазы дег ончалап орак кижжи боор, маана болаарга мен пат болдур мен ийик — деп, кадаймын дугайында Сагбалдайның мактап оларуры-дөө чептир.

Сат Сержинмаа колхозтун алдарлыг малчын болуп турары-биле кады буянныг ие. Ол 6 уругтарын төрөш болгон кижжиткен. Саттарын өг-бүлөзү бектик моральдык мөзү-шынарга болгон күш-ажылды, илангыт нитинин эрге-ажыны бодуундан бектик көөр чорукка кижжиттинген.

Оларын улуг огу Хөвөмөй сески класты эки дооксаш, мурундагы «Коммунизмче орук» деп алап турган төрөш колхозунга чолаачылай берген, ам «Чыраа-Бажы» совхозтун мурнакчы механизаторларын бирээни. Оон биче уруу Чогаалчы Кызылдың башкы училищени эки дооксаш, Хорум-Даг школында башкылап турар, ол база-ла школа коллективинде улуг үнелээшкени чаалап ап турар.

Ону класта өөренип турар Минчирик школазын дооксалак хиреде-ле техниканы «чүгөннөш муулкан»: бөлүмнөргө өөренип тургаш, чолаачы болгон тракторист тускай эрменин чедип алган. Эртен чылын сүт-бараан фермазынга саанчылааш, дуржулгалык саанчылардан тудак чок ажалдаан. Оон бичелери школазында эки өөренишашан, чайгы үеде ада-иэзини ажалында база эки дузалажып, кезжээкелер диртип турарлар.

Коммунист партиянын Чыргакыда хоочун кижигүнеринин бирээни Сат Сержинмаа колхоз бүдүрүктөгү болуун эки үзөгөр-чижээ көргүспүшашан, өг-бүленин нитин, уругтарын коммунист күш-биле чурттап, ажалда өөренирген кижидип турар.

Саттарын күш-ажылчы өг-бүлөзү моон сонгаар-дөө улуг үүлени бүдүрер. Олар чеди чылдын үшкү чылында чү хөйга онааштыр 170 хураганарын камгалап аларын хүлээшашан, областык бүгү хөйжүлөргө социалистик чарыкка кыйгырган бектик болгай бис. Партиянын XXII съездинде алдар болдурган ол бектик хүлээлге чугаа чокка күүсеттерин дээринге чингизип чок.

Кыштык соогунга-дөө, чаймын изиниге-дөө төрүлбай, нитинин байлаан көдүлөдир дөөш демиседе чаныш-сыншы чок демисекип турар кезжээ малчын утубасы, буянныг ие Сат Сержинмаага бүгү дөлөгөй херээженнеринин хуну — Мартын 8-зин таварыштыр изиг баймыр чедирбешашан, аман чаа-чээ улуг чедишиктерин күзөп каалынар.

ЧУРУКТА: С. Сержинмаа.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтирлеринге сорук кирген Өвүрүн херээжен ажил-ишчилерин нитинин малынын баш санын өстүрүп, оон продуктулуун бекдери дөөш демиседе иделкелей киржи турарлар.

Колхозтарын мал ажалында 440 ажыг херээженер доктаамап ажаллаштырган. Оларнын аразында колхоз бүдүрүктөгү мурнакчылар хөй. Чижээ, хөйжүлөр: «Торгалыг» колхозта Ийга Севилбаа эртен чылдын төртүр чүс хөйга онааштыр 151, «Коммунизмче орукта» — М. Доклак — 137 хураганы өстүргөн. Районун колхозтарында дыка хөй херээженер чүс баш төрүр хөйга онааштыр чүстөн хөй хураганы өстүрүп, хөй бүдүрүктөгү-не 4 — 5 кг дүктү кыргып алганнар.

Сүт саалдазын көвүделери дөөш чарын саанчыларын аразында калбарган. «Ызыл туук» колхозтун саанчылары эштер Удуе эртен чылдын бир инектен-не 1800, Долду 1600 кг сүтү сагаш, районун хемчөөлө-биле бектик көргүзүлөри чедип алган. Сүт саалдазын бектик көргүзүлөри саанчылар эштер «Ызыл-уруг, Кузнецмаа дөөш өскөлөр-дөө база чедип аш келген.

Мал ажалында мурнакчы дуржулганы негеддештирген колхозчу херээженер иделкелей киржи турарлар. Херээженеринин чөвүделдери колхозтарын саанчыларын дуржулга солтушкуну хуралдары эртен чылдын үш удаа чымылдыршаш, сүт саалдазын көвүделерин аргаларын аман чугаалажып турган. Оон түнелинде районун колхозтары күрүнеге сүт саар талазы-биле хүлээлгени чедишиктерин күүсеткен. «Торгалыг» колхозтун ажал-ишчилери дөрт кодан иртерин катон кажааларга 1960 чылда кыштактан болгон кодан бүрүтүндө-не 49 мун 636 рубльдин (эрги акша-биле) арыг орулганын алган чорукка херээженерин киржигеши улуг. Ам колхозтарын 12 кодан иртерин катон кажааларда хур кыштак турар. Ол ышкаш каймы-дөө колхозтарда хөйгүн өлдөшкөни түдүктөп өгөлөн болгон оон чаш

төлу менди алдынын турар. Илангыт «Коммунизмче орук» колхозта хөйжү М. Доклак аман чедир төрөш 150 хөйгүн, «Кызыл туукта» О. Анчымаа 115 хөйгүн хураганын бүрүн өстүрүп турарлар.

Устунде чамдык чедишиктерин-биле чегелештир мал ажалында херээженерини киржилгенинде улуг чегелештир аман-дөө барын минир ужурулуг бис. Нитинин малынга быжыг чөм-сүтүнүн үндешини — чег ажалын хөжүлөрдүн айтмырларынче районун ажал-агыт үзүтүкчүлөр боттарынын кичээгенин сөөлүгү чылдарда шуут кош-каткан турган.

Ам ол бурту практиканы бүрүн-биле соксаткан, тарылганын шөлүгү бо чылдын 1400 гага чедип калбартып, аман тараа, мал чеди, ногаа, культуларын болгон картофельди хөй-биле тарычын колхозчулар хүлээген.

Бо чугула орулганы күүселириге херээженер иделкелей киржи турар. «Торгалыг» колхозта үзегин арылгар аманда 18 анык херээженер ажаллап турарлар. Олар аманда өскө кезигүнери-биле кады бо хунверге чедир 20 тонна арбай, 26 тонна картофель үзегин аман арылап болгон сорттап алганнар.

Амгы үеде районун каймы-дөө колхозтарында ховуларче чемшикчилдирер сөөртүп төгөр аманда тургустуугулаан, оларнын составында хөй херээженер ажаллап турарлар.

Өвүрүн херээжен ажил-ишчилери чеди чылдын үшкү чылдын мал ажалынын продуктуларын бүдүрерин көвүделер, күрүнеге 1090 тонна элт, 650 тонна сүт, 152 тонна дук саар талазы-биле бүгү колхозчуларын алган социалистик хүлээгелерин күүселириге иделкелей киржишашан, СЭКП-нин XXII съездинде төлөшпг ужуражырынга белеткенип турарлар.

П. САИН,
СЭКП Өвүр райкомунун херээженер ортузунга ажал чорудар килдинин эргелекчизи.

БАЗА КАТАП СОГУТКАН

Мария Исаева 1955 чылдын эгелеп Эрзинин район эмнедештир калбарындагы ажаллап келген. Комсомолчу кыс чүтлө болуун ажалында эвес, харын хөй-нитинин ажалында иделкелей киржи турар. Ол кездээ Советтин депутатты хүлээлгенин ак-сеткилдиг күүседип, согуучуларга болуун өткөдүн үргүлү берип, арыг-шевер талазы-биле танылган ажалын калба-биле чорудуп турар. Районун эмнедеш коллективинден Мария Исаева көдөө Советтин депутаттыга база катал согуттурган.

Чурукта: М. Исаева.
Фотоз А. Айрини.

Саанчынын күзели

Арыг суглуг Эрзин хемнин унун чурттап. Ажал-ишке үргүлүчү-ле өөрүп чорурар. Салбак бажы сагалчынынан, бөдүүн топтуг Саанчымыс Сагаачыны таныр сен бе?

Эртен, кезжээ ону көргө, соруктуг-ла, «Эмчи, доктор келген бе» деп бодап болур. Аккыр тун дег халат кеткен, серек, хөглүг Анаа бөдүүн саанчынын чуру бо-дур.

Эртен дүне оон дүжү солун болган: Эрте шайлап алыксааштыг, кочал туткаш, Эштин өскөн Эрзин хемге чедэ бээрге, Эргим хем шүлү ак сүт болу берген.

Дүвү далаш отуп келген Сагаачымыс Дүжүн бодап, фермадымыс ыңай болган. «Сүттүг малдар бисте хөй-дур, ында чү деп, Сүттү хем дег, хөй дег кылдыр аксып болур»

Учтөчтиктин санап, түнөп бижип кааны Узун данзы столда бо көстүп чыткан. Алфавиттин чурумунга чыгыртпайн, Амды саанчы бирги черде кирген болган.

Саарыгдан Эрзин хем дег көвөй сүтү Саанчымыс ам-дөө күзээр, пөгөр эвес. Айдаң айже саган сууг улам элбек, Ажал-ишчи эрестерин бирээни ол.

В. ЭРЕНЧИН.

Херээженнерин шэф дузаламчызы

Чаа-Хөлдө «Найрала» совхозтун Кара-Тал салбырында херээженер Чөвүледи инда сүт-бараан фермазынга бир хунун шэф ажалын чорукта чаа организастаан. Анда суурнун дыка хөй херээженери чымылаш, саар инектер чөмгөрөр кажаланын иштинин өдөн копарып үндүргөннөр.

Шэфилер ферманын девискөзүн аштап, чемшикчилдире херээлээр азын хөй тонна өдөкти бөлгөн бол-

ган саанчыларын ийи чуртталга бажынарын чугалап бергеннөр. Бо ажалга комсомолчу Н. Арашмаа, база Х. Анчымаа, М. Дарый дөөш өскөлөр-дөө онза иделкелей киржишаш.

Херээженнерин чедирген шэф дузаламчы Кара-Тал сүт-бараан фермазынын коллективин оларга улуу-биле өөрүп чедиргенин илдеткен.

Т. КЫРГЫС.

Совет Тыванын херээженнери

Төөдүгү чеди чылдын үшкү чылдында областын ажалчы чоннарын мурнунга салдынган улуг орулгаларын шийтирлээринге Совет Тыванын херээженер иделкелей киржи турарлар. Областын үлөтүр бүдүрүктөгү чедеринде ажалчыларын болгон албан-дакчыларын 40 хуузу херээженер болуп турар. Кызыл хоорайда даараныкча комбинаты, алгы завод, колбаса фабрикасы, илеб заводу ышкаш бүдүрүктөгү чедеринде ажалчыларын хөй нуруузу херээженер.

Боттарынын планнарын ай бүтүгүндө чүтлө долур эвес, харын ажыр күүседип, бектик шынарыл продукцияны бүдүрүп турар мурнакчы херээженер эвеш эвес. Даараныкча комбинатында № 3 бригаданын бригадирини Анна Хавратованын аман бүгү областа алдарык суралган. Оон үдүрткан бригаданын коммунист күш-ажыл бригадасы деп бектик аты 1959 чылда чедип алган, а бригадир А. Хавратованын күш-ажылчы Кызыл Туук орден-биле шаңалаан. Ак-Довуракта «Тыва долду» комбинаттын тулуунда Могущий Ясли 1958 чылдан бээр ажаллап турар. Коммунист күш-ажылды шалымчызы деп аты ол чедип алган. Боттарынын Дөш Сөвдинин Президиуму Могущий Яслини «Күш-ажылчы эрес-мадырыг чорук дөөш» деп медаль-биле шаңалаан.

Областы типографиясында ажалчы Анна Попова — Тывада эң баштайгы коммунист күш-ажыл бригаданын бригадирини. Оон бригаданы ай бүтүгүндө планын 130 хууун өрү күүседип, чүтлө бектик шынарыл продукцияны бүдүрүп турар. «Тыва туугу» трезинде коммунист күш-ажыл бригаданын кижигүнерини Салчак Ошук-Саар болууну планын ай бүтүгүндө 135—170 хуу күүседип турар. Тудугу кыс эртен чылдын «Күш-ажылчы эрес-мадырыг чорук дөөш» деп медаль-биле шаңалаттырган.

Мал болгон чер ажалын хөжүлөргө улуг салымшынын Тыванын херээженери кирип турар. Областын колхозтарында болгон совхозтарында 18 мун херээженер бар. Саанчыларын, бызаа болгон хаван ажалчыларын хөй санын армиязы колдуунда херээжен чон болуп турар. Хөй-хөй херээженер кадрчылап, агрономнап, зоотехниктеп, бригадирлеп, онаашман ажал-херөш ак-сеткилдиг болгон мергежалдиг башкарып турар.

Сүт саалдазынын талазы-биле бектик көргүзүлөри Бин-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтун саанчылары чыл бүрүдө чедип ап келгеннөр. Инда саанчы Мады Мингилдик төрөш колхозунга 6 чылдык дургузунда хөй сүтү саап берген. Эртен чылдын ботунга быжылгаан инектерин бирээнден-не 2000 ажыг килограмм сүтү ол саган. Мурнакчы саанчыны ССРЗ-нин Дөш Сөвдинин Президиуму «Хүндүлөдип демдөө» орден-биле шаңалаан. Ол-ла колхозта Серафима Баукова 15 инектерин 15 бызаанын бүрүн доуктуруп өстүргөн болгон инек бүрүтүндө 2816 килограмм сүтү саап алган.

Танды районда «Кызыл партия» совхозтун ажалчыны Татьяна Шумова 19 чыл дургузунда хаван ажаап келген. Сөөлүгү сес чылдарын дургузунда эш Шумова хаван бүрүтүндө чылда 14—18 хаван өлдөрин ап турар. Каз-Хем районда «Тилдөгө» колхозтун инек кадрчызы турган Арина Кузнецова чүтлө артель бүдүрүктөгү шалымчызы эвес, харын иделкелей хөй-нитини чег. Энтки утланышкынын инектерге бызааларын чыгыштырып эмилдир чугула алган ол 1956 чылда бээр ажаллап непереткен. Баштайгы чылында бешин 30 инектерге 64 бызааларын ол эмилдир өстүргөн болгон хүнде бызаа бүтүгүнүн 640 граммдан өрү немедде өзүлөзүн чеди алган. Эш Кузнецованын ол

Бин-Хем районда «Кызыл тараачын» көдөө ажал-агыт артелиниг ыраккы Биледигде сүт-бараан фермазында уруглар яслини ажаалап турар. Саанчылар боттарынын бичи уругларын яслиге чедирип кааш, шөлзөн ажаллап, колхоз бүдүрүктөгүне иделкелей киржип турарлар. Яслиниң ажалдакчылары саанчыларнын уругларын улуг ынакшылыг болгаш ак-сеткилдиг ажаап турар.

ЧУРУКТА: Ясли ажалдакчызы Екатерина Эрендоо бичи уругларын сүт-биле чөмгөрүп турар.

Донгак Бюрбужал болгон

Донгак Татьяна — комсомолчу малчынар. Олар эртен чылдын 600 ажыг хайнак иртерини бирээнден-не 4,8 кг дүктү кыргып алгаш районда эң дээр көргүзүлүг болганнар.

Бо чылдын боттарынын бар турар аргаларын санап көргөш, ирт бүрүтүндө 5,5 кг дүктү аларын хүлээгеннөр. Донгак Бюрбужал ВЛКСМ ТК-нын Пленумунга киржири-биле февральда чорупканда, оон кадай Т. Донгак иртерин эки кадарып, кызымаккай ажаллап турган.

Чурукта: Т. Донгак.
Фото С. Туматты.

Грамм ажыг дүктү ап келген

Ол чүтлө мурнакчы хөйжү эвес, харын иделкелей хөй-нитини, 9 уругтарын иези. Ажал-ишке кижигүндө эртеринде талазы-биле мурнакчы уагерина бүгү колхозчу-лага ол көргүзүп турар. «Ненин алдыр» орденин I-ги болгон П. Г. Через-биле Уруга Кандан шаңалаттырган. Хөй ажалын сайырадыр талазы-биле бектик көргүзүлөри болгон иделкелей хөй-нитини ажал-ишке дөөш анза Социалист күш-ажылдык Мадымы деп бектик аты тымыскаан.

Чөөн-Хемчик районда «Оптыр» 30 чылы колхозтун кижигүгү, 7 уругтарын иези эш Ийга Лопсанчип — областы суралгы хөйжүлөргө бирээни. Ол бодуун өг-бүлөзүнде Социалист күш-ажылдык Мадымы Боржак Лопсанчип-биле кады 1959 чылда чүс хөй бүтүгүн дөш 160 хураганарын, 1960 чылда 162 хураганарын өстүргөн. Билээк бүдүрүктөгү иделкелей киржилгени, күш-ажылчы бектик көргүзүлөри дөөш Ийга Лопсанчипты Кызыл Туук орден-биле шаңалаан. Чаа-Хөлдүн аман «Найрала» совхозунда хөйжү хөйга онааштыр 136 хураганарын, тус чер уксалыг хөйларын бирээнден-не 2,3 килограмм дүктү алган.

Областык көдөө ажал-агыттын тускай эртендеринин аразында 270 ажыг херээженер бар. Оларнын хөй нуруузу оналган ажал-херөш ак-сеткилдиг күүседип, чонун хүндүткелди, ынакшылын эдилеп турар. Чижээ, Каз-Хем районун көдөө ажал-агыт инспекциянын агроному Дина Лопатина, «УТКА»-нын 25 чылы совхозтун кол агроному Рева Пирогова, «Элегес» совхозтун зоотехники Галина Зверева, «Өнөк» совхозтун зоотехники Матрена Сметанина болгон өскөлдөр тускай эртендерин херээженер областын көдөө ажал-агыттын хөжүлөргө боттарынын бүгү дүжүн, билин харам чокка берип турар.

1938 чылда Тыва Арат Республи-

када чүтлө 25 херээжен башкылар ажаллап турган, а 1959—1960 өөредилге чылында областын школарында, өөредилге черлеринде херээжен башкыларын саны 1869 чеген. Коммунист анык сагалчыларын өөредип, ажалдаар чугула херекке улуг салымшынын олар кирип турар. Чаа-Хөлдө башкы В. Чылакка, Туран школазын директору Н. Селнага «РСФСР-нын школарынын алдарлыг башкысы» деп хүндүлүг аты тымыскаан. Ол ышкаш Шагаан-Арыгнын ортумак школазынын директору Н. Марееваны күш-ажылчы Кызыл Туук ордени-биле шаңалаан.

Ужен чылдар мурунда Тывага чангыс-дөө херээжен амчи турбаа. Амгы үеде областын калды-камгалаалынын шугуунда 1000 ажыг херээженер ажаллап турар. Өлкө аарымын Кызылда диспансеринин аман Ирина Каракай, херээженер консультациянын аман Аннэ Доржу, Каз-Хемин райомделенин аман Татьяна Зверева олар чононун кадынын камгалаар дөөш өгү-шылга чок демисекип турарлар.

Култура-чырыдышкын албан черлеринин ажалыга, урам чүтүлү хөжүлөргө херээженерини киржилгени дыка улуг. Амгы үеде култура-чырыдышкын албан черлеринде 283 херээженер ажаллап турар. Ол дээрге, култура ажалдакчыларын 50,7 хуузу болуп турар. РСФСР-нин алдарлыг артисти Мурузук Кара-кыс болгон өскөлөр-дөө харымсагалыг ролдарын чедишиктерин күүседип, көрүкчүлөргө ынакшылын база хүндүткелди чаалап алган.

Партия болгон күрүнө аппаратынын ажал-чорудулганыга херээжен чононун киржилгенин демделешип барып болбос. Бо чылдын март 5-те, чер-чер Советтеринге сонгулдааларын үезинде областын ажалчы чоннарын боттарынын эң дээр кыстарын Совет эрге-чарыгын органдарына сонгааннар. Ажалчы чоннар депутаттарынын областа Сөвдинин депутаттыга бешин 44 херээженер сонугтурган. Оларнын ари-

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

А. А. Шадрин 1939 чылдан эгелеп хай-ниити чөмөнчилге черлеринге үлгерип ажалдан келген, а Кызыл горнозунуң № 4 столоваясында ам 8 чыл болуп турар. Позар Ана Алексеевна бодунун коллективинде бол-гаш хоорайнын чөмөнчилдеринде худүдөлдү чаалап алган.

Фото В. Уколовуу.

Чонну ногаа-биле хандырат

Кызыл хоорайнын болгаш район-нарнын чурттагы чонун ногаа ай-ма-биле хандырат улуг сорулга об-ластың колхозтарынын, совхозта-рынын болгаш садгь организациа-ларынын мурунда салдыган. Ол со-рулганы чөмөнчилериниң биле агу-седир төлөдө, чакы тарымга хы-намчалуу белеткенер болгаш ону өй-шаанда бедик денелге эрттирер жүрүлүг.

Бо чылдын областың садгь орга-низациалары колхозтардан болгаш совхозтардан 3496 тонна карто-фельди, 2500 тонна яны-бүрү но-гаа айман садгь алып жүрүлүг.

Яны-бүрү ногааларын тарып ө-стүреринин болгаш чагай дүктүтү алышынын бүтү арталары областа бар. Урезионерин үтүчелин хы-нап, шилеп ал тургаш, тарылта шө-лүн чурт илтигин чөмөнчилерге ле-ри-биле (мал өдө, күш өдө, ху) байланышкан, ногааларнын чагай дүктүдүн чедип ап болур.

Ам үдө иң кол түдө—чакы тар-ымга хереттөөр эки шынарды үрезионерин белеткен алыры болур. Ынаага областың чамдык колхоз-тары бо талазы-биле чөгөтүп бай-

далга туруп турар. Чижээ, Чөм-өнчил районун «Искра» колхозу 240 га чөргө картофель олуртуп, аяа 480 тонна урезин негеттилер. Херек кырында ол колхозта «Фев-ральца» чедир түгө 32 тонна карто-фель урезин турган. Эске чамдык колхозтарда байдал моюн-даа дөра.

Бо байдал областың садгь орга-низациаларын дүрүлдөр жүрүлүг. Колхозтарга бодунар-ла аргалар-биле дузалар, а оон-биле холбаш-тыр ногаа садгь алып дугайында керселерин чарып эгелөөр херек. Илтиг турбже, садгь организациа-ларыннын чамдык удурутчулары бо хүннере чедир шалын олутру ту-рары чөргө шың өсөт.

Хоорайларын болгаш ажалыма суурларын чурттагыларынын кар-тофель, ногаа айманга негелден чыл келген тууду-на улам өзүп турар. Ол негелде, хереттөөрлерин өрөтүп көрүп болгаш хандырып бөөри—областың садгь организациа-ларынын дөрт хүдөлгөсү болур.

И. ТОРЖУ, облптрбосоветүң белеткелдер инспектору.

БИСТИН СОВЕТ НИЖИЛЕР

Хүдөлгөни күүседир дээш...

Кызыл-Шаттын маэстеринге эр-теги хүн дөп, чыгарып салгыкпен түдө дег ырданын. Дагынын арчы ыркым кынып, чыдай берген. Ойттар баштан тогунгурап чөраан хойлар шимчешкини оожумнадып, харны буруладыр казып ойттай бе-ген. Колхозка он ажык чылда ажал-дап келген Даяла Самбуу «хой-хой» дигилээп, азындан дүшкөп, бөразын хараганга өртөй баглып каан. Хөшпөсиз ораап алгаш, шө-лөз соруу тура-даа, оон саргыла-шмаар карактары хойлардан би-чи-даа ырайын турган. Ынчалза-даа оон бодалы агаарда самнаан ра-раачтай кушкан дег ужуту-ла эгелдөн. Чамдыкта оон бодалы кол-хоз төвүнге болгаш район төвүнге-даа чөдө бөөр. А чамдыкта Кызыл-ды өрткөн, Москвага-даа чөдө бөөр болган. Бисти, бүтү совет кижилер-ни, коммунизмни белдиге чыра-галче сорук кирген партианын Топ Комитеди болгаш Совет чызык Мос-ква-да болгай, ам келир күзүн анаа СЭКП-нин ХХП съездини ажалтынар. Ажалтыннар-даа, мал-чынар-даа, бүтү совет улус боду-нун үдүнү анаа бараалдадыр деп хойжу боданган.

Хүн турту уаап келирге, кыштын соогу астин турарында малтын кү-дөп ханып, шала калчар берген ба-жын сыйбай, хүдүмзүрүп олурган. Чөдү чылдын үшкү чыгында ол 100 хойдан-ла 105 хураганны алып, бир хойдан-ла 2 кг дүк кы-гымыр хүдөлгөсүн база бөдөй бер-ген. Бодол олурарга, бо чылдын тө-

дүүр 307 хойдан 322 хураган алып деп ааап каанынга байдал өскөр-лөп. Ам 153 хой төрөөн, оон 154 хураганны камгалап алган. Артка 154 хойларын түлүн бүрүн кам-галап алып-даа болза, азалканынга кызыдыр четпес болган. «Ону кан-чаарым, дүрөөн бот дөөш, анза кө-рүп олурар бе? Аа хоржак, шимчен-мес болза атка багай! — деп, мал-чын база бөдөй берген. — Хойну ийстеп бер деп албадырар эвес мен. Эрте-дөре шимченгени ботка шычык. Чаа төрөөн хойлардан 100-ту шилеп алгаш, эдержялгеже ам дөраан киирери ажалтык. Күзүн он айда 100 хой төрүүр болганда, дуу ол Улуг-Ак-Тейге база бир кыш-тагыны баш уаур кылбас болза хор-жока».

Даяла Самбуу ак эскериге ке-жи-биле кылган тогууну хөдөгө хөдүк сунгаш, Социалистг Күш-ажылдын Маадыры хойжу Ооржак Лопсанчатың бижөөн номун уштуп келгеш, эргелдиги-биле суйбай туткулуп, чүрүчө хөдүмзүрүп за-рак көрүп чөргү, четкен черинде номчуп эгелдөн.

Кежээ хойлар ажалыма шуужуп көзүп турда, Даяла Самбуунун хү-рен-кысыл арны улам-на сорук кире берген, өчөтө кирип келген.

— Бо чүү кадымын-биле хүрөө-жип турдун, артында-ла дөрдө берген? — деп, кадым Янчап ай-тырган.

— Чүү кадымын-биле хүрөөжи бөөр мен, торкан хойларым дүрө-летпес дөөш, кылшатп келим.

Чеди ай четпейн чөрааш...

Совхозтун чазанчымыз Мон-гуш Кежикпен ирей хөшертеп берге аарытта таварышпаш, ме-дерелин оскунган. Анык фельд-шер Ооржак Хөкүт-оол оон ала-ныкта келеш, ашакка ол дөраан-на эмчи дузаламчыын чедирген. Ону эмнелге эккеп чытыргаш, он хонук хире эмнөөн соонда Кежикпен кадык болуп экирөөн. Ол ам совхоз бөдүрүлгөсінде база катал ажалдан кирипкен.

Бөрге аарытта таварышкан кижилерини амы-тынын камга-лар талазы-биле Ооржак Хөкүт-оол эмчи дузаламчыын ий-чадыр чедирип турар. Кандык-даа ыркы, берге черлерде турар малчынар, ажалчынар заргы-га таварышканда, ол анаа көчүтү дүргө чөдө берген турар. Совхоз-тун сүт-бараан фермаларында

болгаш бригадаларында, малчын-нарынга достаамал барып, олар-га эмчи дузаламчыын чедирип, фермаларын, бригадаларын арыг-шеверин хывап, медицина теманынга лекция, беседаларын кылып турар.

Кызылдын медицина үчилише-зинин доозукчуу, анык фельд-шер Ооржак Хөкүт-оол, Чөө-Хемчик районуну Хорум-Дар суурда эмнелге участогунга ажалдан киргенден бөөр чеди ай чыа-ла четкен. Бо кыска үеиниң дүргүзүндө бөрин чонун кадымын камгалап талазы-биле бөдүнүп кызымакай чөруүп көргүзүп эки ажалдаш, чонун хүнтүт-келип болгаш максалын чылап ал шымаан.

О. МУНУК.

Хоочун башкы

Илья Сергеевич Шульгин Хал-дын сес чыл школанын эге кластарынын башкысы. Ол бөдүнү башкы ажалын 1937 чыл-да Тожу районуну Тора-Хем школанын эгелдөн. 1951 чыл-дан амылга дөр Би-Хем район-нун Халын чеди чыл школанын-да башкылы турар.

И. С. Шульгиниң башкылап, удуруп турар кызым өрөгө чыдарынын үдүн «саньда»-ла өөредилгенин шынарын 100 ху-дөп алып келген. Кыскаста лан-каар ажалдарын эки тургускан. Оон класстын өрөткөчүлери колхозтун ажал-агын-биле та-ныкып, фермаларга болгаш бри-гадаларга экскурсиялар турар. 1951 чылдан бээр школада эге

класстарга башкыларынын мето-диктиг ажалын удуруп, эге кластарга өрөткөчүрүн канчаар башкыларынын арга-сүмөян башкыларга берип турар. Ылаң-гыя педучилище доостан анык башкылар Г. Немомнящих, А. Ал-дым-чыс болгаш өскөлөр-да оон көпчөсүнө олуржуп, кичөөлдү канчаар эрттирерин дугайында байлаштыг арга-дурагаларын оон ап турар.

Ол, лекторлар бөдүнүн кежи-гүнү, колхоз суурунда эш-хуузу-гүн сүдүнүң даргазы. Хөй-ни-тинин ол даалгаларын Илья Сер-геевич бөдө-ла эки күдөсип ту-рар.

А. МААДЫР-ООЛ.

Ниитиниң хөрөөнге могай чок

Совет кижиниң төлөтүг бө-дүш-шынары — оң оонашкан ажалында бедик харымысала-лында, хөй-ниитиниң амырла-лынга идеялеп киржилгенинде болгаш амырлар-чурттагы-зынга толтуп болурунда. Донгак Дарган-оол ол негелделерге тө-лөтүг кижилерин бирээзи дээр-леттиг чыгынгин турбас. Мурун-да колхоз турар үдө ниитиниң малынга кажалар тутар бригадан-ны бригадиринге ол он чыл дүргүзүндө ажалдаан, оон бри-гадазы «Төдө» совхозтун Бай-Тад салбарынын бүтү малынга 100 ажал бөдүнү база эки шы-нарды кажалары болгаш мал-чынарга 7 чурттага бажыныма туттан. Туугу бригаданынын ке-жигүнери өрткөн чымын 10 ка-жааны кылган.

Туугу бригаданын чүтө чаа кажаларын тууруп турар эвес, харын өрткөргөн үргүлүт септен келген. Бригадир малчынарын эки одаларга көжүрери орга-низастаган турар. Бригада туугу кылырнын ангыда, чылдын-на ситенин белеткен, көк-суланы та-рып келген. Дарган-оол бөдүнү бригаданын удуруп алгаш, өрткөн чылдын чымында Шуйда чаа школаны туткан, ону кылган-нынын өртөө 52 муң рубль (эртү рубльдың кемчөөл-биле) бол-ган, чурттага туугунга хергел-дөөр 500 кубометр ыштык база бедеткөөн.

Донгак партия эге организа-циянын агитатору, номчуланы, беседанын чүтө бөдүнү бри-гаданын туугуларында эвес, харын өске-даа колхозчуларын ортузунга чөрдүп турар. Куль-турлук амырлар-чурттага дөөш

демиселчилерин одурунда ол көскү чери эгелдөн. Оон кадым Чамырык 11 уругларын төрөөн болгаш кижизилген мадыр не, ажи-төдүн культурулук эзу-бала доруутуру өстүргөн.

Оларын чурттап турар бажы-нынны ишти, дашты арыг-шевер, сонгалары ийи калт, оларын төлөдөр-биле кажалган. Демир оруннар, чөорганнар, чараш шы-гылар-биле шытынган, бажык ишти чугайлыг, арыг-шевер, оон шалазы дөзүлүт. Бажынын даш-ты херимин, чамыда өгөртүтү.

Дарган-оолдун бир өгү Д. Ло-пус—тракторист, ажалында эки көртүгүлгө чедип ап турар. «Күш-ажылга шыгалгал», «Күр черлерини шигелдип алганы дөөш» деп медальдар-биле шы-ныткан. СЭКП обкомунун болгаш обкомтуккомунун да партия рай-комунун, райкүтуккомунун Хүдү-дөл бажыктери-биле ол каш уува шынадып келген. Оон база бир өгү чөлаачы, ийи уругу мал өм-чилери, оон ангыда 5 уруглары школанын 4—9 класстарында эки өөрөтүп турар. Оон ийи 2 бичин уругу школа назымын четтөөн. Хөй уругларын ала-нык Дарган-оол, Чамырык ажи-төдүн культурулук ажи-чяга кижиздир, күш-ажылга дамы-тырар дөөш оон кичөөтөйин сал-дып келген болгаш салып турар. Донгак бөдүнүң билин бедтер дөөш партия чырдымышымында өөрөтүп, «Шы» болгаш өскө-даа солдунарын чыгышты алган номчуп турар. Ниитиниң хөрөө дөөш ол могай чок демиселчи.

В. БАДАН, Бай-Тайга район.

Ийи профессия

Владимир Кривошеев Кызылдын механизация үчилишенин доостан. ВЛКСМ Кызыл хооромунун пубе-казы-биле «Межегей» совхозка ажалдан келгенден ам беш чыл өрткөн. Ол дүктү ажаап алышыны-нын килин түдүктөп турган үе-инде келген болгаш ычан-на күш-ажылче хандыгып, эрес сөрүктү чө-рууп көргөткө берген.

Дүктү ажаап алышынын доо-зулган соонда Владимир автомаши-налар чөлаачыларына өөрөтүп, машина чөрдүр өрткөн чедип ал-ган. Оон бөөр ол кышкы үдө маши-на-биле ажалдан, хойжуларга улуг дузаны чедирип турар. Ам үдө оон сүт өөрткөн машинанын совхозтун дагы малчынарын өөрүп уткуп ал турар.

Т. ТАЖЫ-САМБУ.

Аас-кежиниң оруу

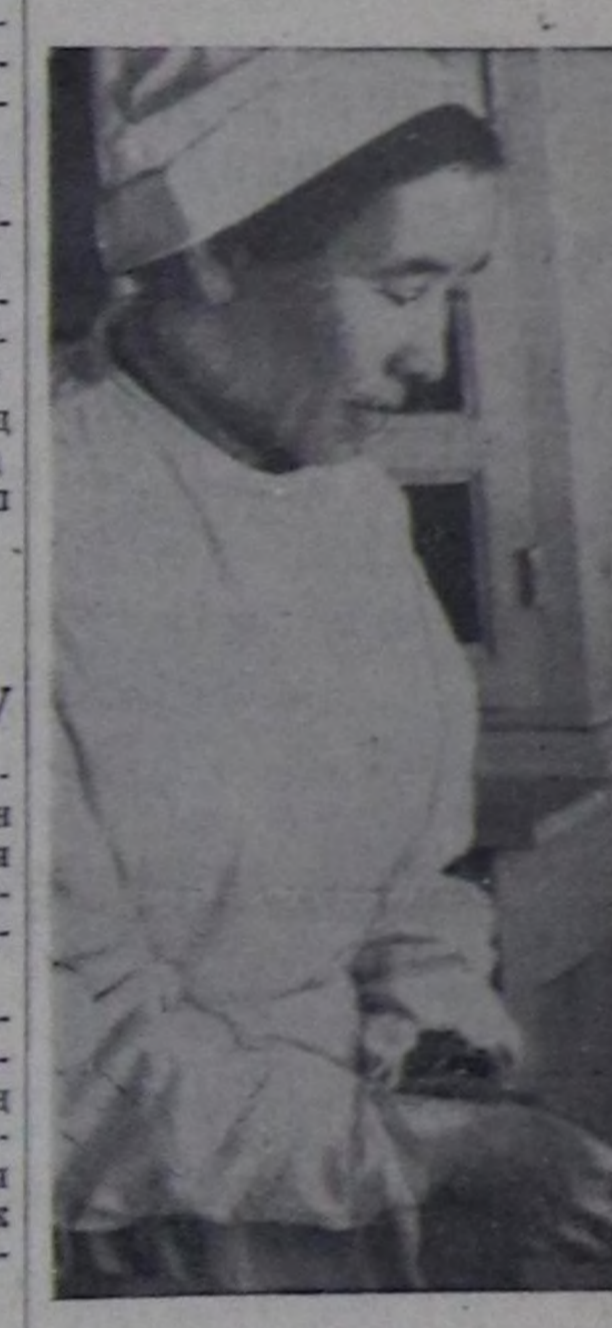
Би-Хем районуну «Кызыл та-раачын» колхозунун хоочун хавап ажалчыларынын бирээзи Евдокия Александровна Федулова бүтү назы-мында мал ажалында ажалдан кел-ген.

Иччаарга Евдокия Александров-нанын уруу Нада Федулова азын-ның үдөгөрүн эгерип, колхозунун Туран сүт-бараан фермында саан-чылап турар. Анык саанчы Нада чеди чылдын ийги чымында инек буртууге оонаштыр 2500 килограм сүтү сагтан.

Бөдүнүң чедип алган чедикши-недин быжылаар сорулга-биле На-да 1961 чылда белетке хүдөлгөсүн алган: чеди чылдын үшкү чымын-да бир инектен-не 2600 килограм сүтү саарын ол хүдөлгөн.

Б. ТУЛУШ.

20 чыл ажалдааны дөөш

зип далаштыг чөруп турары бо-ла көрүп болур. Ол — өнүр районунуң Хандагайтыда район эмнелгенин уругтар эстрады Монгуш Оруслаев-на Сендажы чыл. Монгуш Оруслаев-на эмнелге чыда эмнелип чыдар бичин уругларын ангыда стунга чурттагыларынын бажынарын ке-зип тургаш, чаш болгаш эгелди уругларын кадыкшынын үргүлү хайгараш, медицина дузаламчыын чедирип турар. Ол ам районда эки ажалдык медицина ажалдакчылары-нын бирээзи.

М. О. Сендажы 1942 чылда меди-цина техникумун доостан. Бай-Тайга районунуң район эмнелгенин бөдүнүң тускай өрөткөчү ажал-ын эгелдөн. Чөдөри хире чылдын дүргүзүндө чонун кадыкшымы дөөш ажалдан келген эш Сендажынын чөокта чаа ССРП-нин Эвди Со-везинин Президиуму «Удүдүгөсүн демлөө» орден-биле шынаган. Ол 1943 чылдан бээр СЭКП-нин кежи-гүнү. Хөй-ниитинин даалгаларын база-ла ол идеялеп күдөсип турар.

Чурунта: М. О. Сендажы.

Фото болгаш созу Т. Саия-болду.

Шаг-уе манавас

Даштында кадар демдек кебирип престиги медицина ажалдакчыла-рынын хааржакчыгажын туткан, ки-жи өртү хире назымы хөрөөжөн ки-жинин Хандагайты суурун чамдык чурттакчыларынын бажынарын ке-

Танды районунуң «Совет Россия» көдө ажал-агын артелинде чакы тарымга белеткен багай, техника септелгенин темпазы кулу. Яны-бүрү 25 тракторларын 8-эн, 16 трактор андызынарынын 4-тү сеп-тетимизен, база ол ышкан өске-даа көдө ажал-агыл машиналары-нын септелген доозулаан.

Техника септелгенин хождуп турарын кол инженер В. Брокерт болгаш МТМ электекти Ф. Боча-рев «артык кезектер чөгү-бөл» тайылбырлап турар. Херек кырында байдал ол эштерини шийтпө чок, инициатива чок ажалы-биле тайла-бырлаттынар.

Чакы тарымга эң кол чүтү — эки шынарды урезин дөриң бид-дигер. Иччаарга «Совет Россия» колхозта 430 тонна кымыл та-урезини арылзаттымаан, 150 тон-на стла урезини арылаан шынары кулу, 90 тонна арбай урезини пла-гаа четтес.

Тарымга белеткеле өске-даа четтесер дыка хөй. Колхоз баш-таар черин бо байдал шоолу дүвү-ретпейн турары комунданыч.

Т. СЕВЗЭН.

Чөптүг негелде

«Тере-Хал» колхозта күш-культу-ра болгаш спортка сонуургалдыг аныктар дыка хөй. Илтиг турб-же оон комсомол организациазы, ДОСААФ болгаш күш-культура кол-лективтери удуштай турары шың эвес.

Кунгуртук суурнуң денвексөөр лыжаларында, конькилеринге кан-чү таарымчалыг. Ол хирезинде суббота болгаш воскресенде спорт талазы-биле массалык өнөр ор-ганизастаттымын турар.

Күш-культурага болгаш спортка сонуургалдыг кижилерин, колхозчу аныктарын организастаар чутула. Манза хамаарышкан хөй-ниити ор-ганизациаларын партия организациа-ды боттуп удурутуп күзөтчү.

Б. СЕВЕНПИТ.

Партиянын көдөз райкомнары— массаларнын организакчылары

РСФСР-нин Кара хөрүтүнүң эвес зоназынын көдөз ажал-агыл му-рузчыларынын чөвүлдө хурамынга бөдүнүң чугазында эш Н. С. Хру-шев көдөз ажал-агыл бөдүрүлгенин улам ийи хөжүдөрүнүн үдөсүн сорулга-ларын кэдүрүң үндүргөн болгаш үлөйлөөн, көдөз ажал-агылга удурутулганын денелени бе-дөдөрүнүн улуг ужу-дууалыг принципадыг айтыргаларын тургу-саа. Ол айтыргаларын бирөөзи болза, партиянын көдөз райкома-рынын ажал-чөрдүлгөсүн улам ийи ажилдер дугайында айтырып болур.

Көдөз ажал-агын улам ийи көдөрүнүн бөдүнүң сорулга-зын шийтпирлеринге улуг роль партиянын көдөз райкомнарына ха-маржык турар. Колхоз болгаш сов-хоз бөдүрүлгенин, партия эге ор-ганизациаларында, көдөз ажал-агыл продукциянын элекшенин тургу-зарынын сорулгазын практика кы-рында шийтпирлеп турар кижилер-ге райкомнар кымыл-даа артык чөк турарлар. Чөвүлдө хураал эш Н. С. Хрущевтун чугазынаы болза: «Партиянын район комитеди бистин партиянын чингине шугумун, шийтпирлерин амыдырага чөрдө-рым хандырат умурлуг».

Сөөлү чыдарда партиянын көдөз райкомнарын дуржулгадыг кыздар-биле, ажал-херекти эки билер, кижилерин оларын мурунда салды-ган сорулгааларын шийтпирлөөрине сорук кирип, мобилизастап билер мергелелиг организаторлар-биле быжылаан.

Бидилиг организакчы болгаш по-литтиг ажалдын үдөгөр-чижөөн Сталин областың партиянын Марь-яна райкому (бирги секретары Со-циалистг Күш-ажылдын Маадыры Э. Н. Глухов), Краснояр крайын партиянын Каневск райкому (бирги секретары Социалистг Күш-ажыл-дык Маадыры А. С. Колесников) көргүзүп турар. Ол райкомнар боттарынын бүтү ажал-чөрдүлгө-сүнүн кол чүдөгөн кижилерин ор-ганизастаары, кыздарын сагыш чөвөдүр кижиздериң туртузуп

турар. Ында партияны саздар кижиз-бүрүлгөсү чедип турар, коммуни-стерин бөдүрүлгенин шийтпирлеп черлеринге таарыштыр тургускан болгаш олар партиянын политика-зын идеялеп чөрдүкүчүлөрү болуп турарлар. Оон журунда ол районнар көдөз ажал-агыл продук-туларын бөдүрерин чыл келген ту-дун-на көвүдөтүп турар.

Уралдын областарынын болгаш автономнук республикаларынын кө-дөз ажал-агыл мурузчыларынын чөокта чаа доозулган чөвүлдө хура-мында партия райкомнарынын сек-ретарылары: Октябрьскинин (Челя-бинск области)—эш А. Н. Салпан, Краснохемскийнин (Орөбүрг об-ласты)—эш Ф. Шанкин олар кол-хозтарын болгаш совхозтарын уду-руп турарынын үнелиг дуржулгазын солдунган.

Иччалажык, бөдүнүң үезин ша-гда-ла чурттап өрткөн, эрги аргалар-биле ажалдан турар, партиянын район комитеттери эвөөш эвес бар дөраан ийинер херек. Чамдык рай-комнар колхоз болгаш совхоз бөдү-рүлгенин байдалын хандыр өөрөт-көн көөрүтүп, оларга тодаргай, ажал-ишкы дузаламчыны көргүдөрү-ниң орунга, харын колхозтарын болгаш совхозтарын ажал-херекти мырнай бидези-биле удуруп, ийити кыйгырылар болгаш ай-тымшыкынар-биле кызыгарастат-кыны турарлар.

Оон туржук, харын райкомнарын чамдык ажалдакчылары массалар-дан хооруп, оларын үнү динна-райн турарынын фактылары бөрин бар. Көдөз ажал-агыл мурузчыла-рынын Москвага болган чөвүлдө хурамында Калинин областың пар-тиянын Кислекск райкомун Киров аттыг көдөз ажал-агыл артелинин колхозчуларынын шүүт кирип тур-ган медалерин тооп даянааал дөөш шыгыны шүүтүчүлөөн. Ол ар-телин дөргөз ажал-агын бүү-

радып эгелдөн, а партияны Кислекск райкомунуң ажалдакчылары колхоз-ка чөруп тургаш, ол саналгай чө-рүктү көрүп тура-даа, оларын чөй-лашкын чедип албаанар. Иваново областың Гаврило-Посадск районуң «Өртөөн чүт» көдөз ажал-агыл артелинин колхозчулары өз арте-лин дөргөз бөдү шың эвес ажал-дан чөруү болгаш күрөөгө үдүр үдүлгелерин кылып турар дээр дугайында медалер кирирге, ол түнөө чөккө арткап. Партия рай-комно болгаш оон бирги секретары эш Волков ол шыгыны медези хө-рөккө алайып, колхозтун даргазын кадык-даа бөтү аргалар-биле кам-галап, үй-балуу чөрдүкү чыгарып турган.

Партия райкомнарынын партия-нын шийтпирлерин амыдырага чо-руларын херек кырынга организас-таар, оларын боттанышынын дөөш политикагь контролду хандырат ужуруп чамдык ажалдакчылары ол бедик албан-дужалынын негелдени хандырбай, күрөөгө үдүр үдүлгө-риг-биле демиселди чөрдүлгөн, партияга улуг өрүкчө кирип турар дөраан бо фактылар херечилеп ту-рар-дыр.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтпирлеринде, СЭКП ТК-нын Пленумунда, Украинаның Компар-тиязынын ТК-нын пленумунда, көдөз ажал-агыл мурузчыларынын чөвүлдө хурадаларында Н. С. Хру-щевтун чугазында көдөсүн партия ажалдакчыларында: четтестер-биле аштеп кылбас, кол үдөгөсүн тодаргай түнөөдөри чедип алыры болур ужурап бөдүнү организас-таар мергелелин доктаамал болба-аар продукталарын бөдүрерин үдүктө чөккө өстүрө деп негелде он то-дурдугенин мурузчы аргаларын канчаар ажалдылар, черин канчаар улам ажалтыны-биле ажалдылар дөраан сүмөлөөр талазы-биле —

«Делгем бодалды, ханы сагырыл-ганы, амылга дидим, улуг херлини-шинин, амыл-херекти билерин, мас-санын амырларчы дуржулгазын даянырын болгаш оларын планнар-ны күүседирине идеялеп кир-жирин негеп турар тодаргай болгаш перспективтиг айтыргалары бис-тин партияны көдөрүп удуруп, шийтпирлеп турар. Биске коммуни-стер ажал-херекчи чөрум, массалар-мын идеялеп көдөрүп, боттарынын чөгадыкчыну күштеринге оларын бөзүрелин быжылап турар органи-закчы болгаш кижизилгелиг ажал херек».

Партиянын көдөз райкомунуң ажалдакчымын шынап политикагь удурутучу ажал-чөрдүлгөсүнүн түнөөдөрүн ажалтынын мурунда аяа дөраан участка ажал-хө-рөк чыл-чыл-биле экижип турар кылдыр массаны организастап, олар-ны сорук кирип билеринде кемчөл көөр ужурап. Кижилер-биле ажал — партиялы-политтиг ажалдак-чымын кол хөрөк. Ажалчы чоннар-биле доктаамал харымаалыг турары — ажалдын деиниң стилин эң чөгула демдө. Амыл үдө колхозка бөдүн совхозка барбайн турар рай-он удурутучу тымылбас болбайн-шан харын. Иччала-да мындг чөрушүмүнар үргүзүл-чө кыска хуузалыг болгаш теректиг медал-дер хураап алыры-биле, четтестер дөөш чөмөлөрү-биле, ол-бо агары кампаниаларга холбаштыр ажалды сегилерин негөрүн-биле кымылза-рынын тургузган. Ынчаарга кол чүдүлү, чү дөргө—ажыл-агындын шийлө байдалычө ханызы-биле саянгичи кирерин, ону канчаар чө-рүдүр дугайында төлөттиг сүмөлөр-дүн бөрин, тарымга шөдөрүнүн тур-гузуу канды болуп ужурадуу, бө-дүрүлгенин мурузчы аргаларын канчаар ажалдылар, черин канчаар улам ажалтыны-биле ажалдылар дөраан сү

